

Sadržaj

Događaji

Saopćenja za javnost

Mediji o medijima

Linija za pomoć novinarima

Rat pravosudnih institucija sa transparentnošću

Piše: Denis Džidić

Proaktivno informisanje neophodno je za jačanje povjerenja u pravosudne institucije

Piše: Nina Hadžihajdarević

Tužilaštva i sudovi - na usluzi javnosti ili rukovodstvu institucija?

Piše: Faruk Durmišević

Pristup informacijama pod kontrolom sudova i tužilaštava u Bosni i Hercegovini

Piše: Irhad Bilić

Uvodnik

Transparentnost, pravosuđe i mediji

Koliko su pravosudne institucije - tužilaštva i sudovi u Bosni i Hercegovini otvoreni prema novinarima i medijima, u kojoj mjeri su spremni da daju informacije o pojedinim slučajevima i odgovaraju na novinarske upite? Šta je to što ih ograničava u pružanju informacija i da li je u pitanju samo (ne)transparentnost i nepoštivanje prava na pristup informacijama, ili u pojedinim slučajevima postoji i obaveza da se određene informacije ne objavljuju? Zašto novinari često ne mogu dobiti optužnice od tužilaštava i prisustvovati suđenjima?

Već godinama traje „tihi rat“ između predstavnika medija i pravosudnih institucija u BiH, iako bi u suštini i jedni i drugi trebali biti na istoj strani – pravičnosti, nepristrasnosti i argumentacije koja se temelji na provjerenim informacijama i dokazima. Nažalost, u oba „tabora“ principi profesije se nerijetko zanemaruju, a najveća zamjerka koju novinari imaju na rad pravosudnih institucija odnosi se upravo na transparentnost, odnosno pristup informacijama. U bh. novinarskoj zajednici se kao anegdota prepričava uvijek jedan te isti odgovor koji na svaki poslani upit dobijaju od portparola državnog Tužilaštva: „Bez komentara.“ Za razliku od Tužilaštva BiH, neke druge pravosudne institucije su mnogo otvorenije i spremnije na saradnju sa medijima. Sa druge strane, novinari ponekad odbijaju prihvatiti da postoje ograničenja pri davanju određenih informacija, posebno ako se one odnose na slučajeve u kojima istraga još uvijek traje ili se mora voditi računa o zaštiti identiteta svjedoka, maloljetnih osoba i slično.

Finansirano
od strane Evropske unije
i Vijeća Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Vijeća Evrope

Događaji

16.04.2021.

[Webinar DEI i BH novinara: Mediji imaju veliki značaj u implementaciji IPA III pomoći](#)

22.04.2021.

[Nakon prijave BH novinara: Pokrenuta istraga protiv pripadnika OS BiH koji je prijetio novinaru](#)

03.05.2021.

[Istraživanje o medijskim slobodama u BiH: Svaki četvrti ispitanik smatra da napad na novinare može biti opravdan](#)

06.05.2021.

[Priznao krivicu: Haris Pendić osuđen uvjetno na šest mjeseci zatvora zbog prijetnji novinaru Galiću](#)

6.12.2019.

Saopćenja za javnost

20.04.2021.

[BH novinari: Pripadnik Oružanih snaga BiH prijetio novinaru Hadžoviću fizičkim nasiljem](#)

04.05.2021.

[BH novinari: Protestno pismo premijeru Slovenije Janezu Janši](#)

20.05.2021.

[BH novinari i mediji pisali Vladi KS: Omogućite vakcinisanje medijskih djelatnika!](#)

Mediji o medijima

29.04.2021.

[Izveštaj Freedom Housea: BiH i dalje opterećena korupcijom, povećan pritisak na nezavisne medije](#)

11.05.2021.

[Nove OSCE smjernice: Novinarima je dozvoljeno da snimaju policajce, ali moguća su posebna ograničenja](#)

17.05.2021.

[Političari i drugi funkcioneri odgovorni za skoro trećinu napada na novinare u BiH](#)

21.05.2021.

[Dragan Bursać i Una Hajdari proglašeni za najbolje novinare Jugoistočne Evrope](#)

O svim ovim temama govorimo u ovom broju biltena E-novinar. Ova pitanja posebno su aktualna u trenutku kada se razmatra usvajanje izmjenjena Zakona o slobodi pristupa informacijama koje bi, nadajmo se, trebale omogućiti novinarima lakši pristup podacima od javnog interesa, a istovremeno poboljšati transparentnost rada institucija.

O pristupu informacijama pod kontrolom tužilaštava i sudova u BiH za 77. izdanje E-novinara pišu: Denis Džidić, izvršni direktor i urednik Balkanske istraživačke mreže (BIRN) BiH, Irhad Bilić, pravni savjetnik u Kabinetu predsjednika Suda BiH, Nina Hadžihajdarević, stručna savjetnica za odnose s javnošću u Federalnom tužilaštvu FBiH i Faruk Durmišević, novinar platforme Istinomjer.ba.

Maja Radević, urednica biltena E-novinar

Linija za pomoć novinarima

Aktuelni slučajevi:

Hakerski napadi na web portale, februar 2021: Udruženje BH novinari uputilo je pisma odsjecima za borbu protiv cyber kriminala Federalne uprave policije i MUP-a Republike Srpske povodom hakerskih napada na web portale u Federaciji BiH i Republici Srpskoj. Portal Žurnal (www.zurnal.info) je od 18.02.2021. godine puna četiri dana bio izložen planiranim DDoS hakerskim napadima, uslijed čega je bio onemogućen pristup web stranici. Hakerski napadi izvršeni su i na web portale Nomad.ba i BUKA. Urednici i vlasnici navedenih medija izrazili su sumnje da su napadi povezani sa određenim centrima moći kojima ne odgovara kritičko i istraživačko pisanje novinara ovih portala..

2. Prijetnje novinarima, mart 2021: Tužilaštvo BiH formiralo je predmet i otvorilo istragu protiv Jasmina Mulahusića, sa adresom prebivališta u Luksemburgu, zbog krivičnog djela izazivanje nacionalne, vjerske ili rasne mržnje i netrpeljivosti putem različitih objava na internetu, javnom prostoru i društvenim mrežama.

Jedan od onih koji je dao iskaz u Tužilaštvu u vezi sa pomenutom istragom je i poznati bh. novinar i vlasnik Face televizije Senad Hadžifejzović, kojem je Mulahusić također upućivao prijetnje..

3. Napadi na novinare, Vahidin Mujagić, mart 2021: Dopisnika O kanala Vahidina Mujagića policijski službenici u priveli dok je bio na radnom zadatku u Brodu. Dok je snimao Rafineriju nafte u Brodu, novinaru Mujagiću prišli su policajci i uz obrazloženje da

Rat pravosudnih institucija sa transparentnošću

Piše: Denis Džidić

Prazan inbox. Dvanaest e-mail adresa. Ukupno 360 upita. Nula odgovora. Ovo je kratka priča koju trebate znati o pravosuđu i transparentnosti.

Početkom ove godine, Balkanska istraživačka mreža Bosne i Hercegovine (BIRN BiH) je u projektu čiji je cilj insistiranje na povećanju transparentnosti okupila 30 novinara iz raznih redakcija i tražila od njih da svakog ponedjeljka u periodu od tri mjeseca traže običnim upitom putem e-maila istu potvrđenu optužnicu u koruptivnom predmetu od Tužilaštva BiH.

Novinari su bili iz raznih medijskih kuća, bilo je među njima starijih i mlađih, ali u konačnici to ništa nije značilo. Svako je poslao 12 upita i dobio nula odgovora.

Tražene su optužnice koje su tek potvrđene, neke koje su trenutno u procesima, kao i one iz pravosnažno okončanih predmeta. Razlike nije bilo. Upiti za 12 optužnica, nula odgovora.

Ukupno 360 poslanih upita i nula dobijenih optužnica.

Novinare ovakav odnos ne čudi od Tužilaštva BiH, institucije koja redovno, pod rukovodstvom Gordane Tadić, vodi otvoreni rat s medijima. Samo u proteklih 12 mjeseci vrijedi izdvojiti da je na više javnih konferencija ova tužiteljica okrivila medije za lošu percepciju u javnosti vezanu za rad ove institucije – uprkos nizu izvještaja međunarodnih organizacija koji isto potvrđuju.

Uz to, iz Tužilaštva BiH su u avgustu 2020. godine poslali zvaničnu reakciju na novinarski tekst objavljen na portalu Istraga.ba o tužbi glavne tužiteljice Tadić u kojoj se izričito tvrdi da je novinar Avdo Avdić iznio neistine, što nije primjereno ovoj državnoj pravosudnoj instituciji i odražava lične interese glavne tužiteljice. Ova reakcija Tužilaštva našla se u dijelu izvještaja o ljudskim pravima State Departmenta koji govori o slobodi medija u BiH tokom 2020. godine.

Tadić također godinama ne dozvoljava tužiocima da komuniciraju sa medijima i da istupaju u javnosti što, prema mišljenju medijskih stručnjaka, doprinosi dodatnom nepovjerenju javnosti u pravosuđe i onemogućavanju medija da adekvatno izvještavaju o radu ove institucije i obavljaju svoj posao. Glavna državna tužiteljica rijetko daje intervjuue u medijima a u posljednjih nekoliko mjeseci ona nije pristala na nekoliko zahtjeva BIRN-a BiH za intervju.

Tužilaštvo BiH najavilo je da će pokrenuti provjere kako bi utvrdilo kako je došlo i do objave u medijima dijelova iz optužnice u predmetu Respiratori, prije njenog potvrđivanja, što dalje govori o uzaludnosti traženja od ove institucije da bude otvorenija prema medijima i dostavlja javno optužnice.

nije dozvoljeno snimati Rafineriju, zahtijevali oduzimanje snimaka, potom su priveli novinara u policijski automobil i izdali mu prekršajni nalog za neovlašteno snimanje. U prijavi Liniji za pomoć novinarima, Mujagić ističe kako nigdje na mjestu gdje je snimao Rafineriju nije bio istaknut znak da je zabranjeno snimanje

4. Prijetnje novinaru Eldinu Hadžoviću, april 2021: Nakon što je Hadžović 10. aprila ove godine na portalu Prometej.ba objavio tekst pod naslovom "Kako je gradonačelnica Sarajeva pala na prvom ispitu: Nisu srpski zločinci, nego Vojska RS-a", a koji su kasnije prenijeli brojni portali, pripadnik Oružanih snaga BiH Vahid Hota mu je putem Facebooka poslao poruku izrazito prijetećeg sadržaja u kojoj, uz brojne psovke i uvrede, Hadžoviću prijeti "šamaranjem" i "lomljenjem prstiju čekićem".

Sudovi i tužilaštva u BiH mahom nastoje ograničiti dostupnost raznih informacija novinarima i medijima, a Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV) – kao krovna organizacija koja bi trebala da predstavlja uzor – šalje neobvezujuće Smjernice za objavu dokumenata i tako stvara nesklad u praksi, dok se i sama bori sa nedostatkom otvorenosti ka novinarima

Pitanje da li bi potvrđene optužnice u predmetima korupcije trebale biti javne adresirano je u Smjernicama VSTV-a, koje su usvojene još u septembru 2014. godine. Prema ovom dokumentu, tužilaštva na svim nivoima bi trebala objavljivati optužnice u predmetima gdje postoji javni interes – što je svakako slučaj u predmetima korupcije. Problem nastaje u činjenici da ovaj dokument nije obvezujući, te se stoga ne primjenjuje jednako u svim pravosudnim institucijama. Skoro nijedno tužilaštvo ne objavljuje optužnice na svojoj web stranici. Dok Tužilaštvo u Zenici objavljuje svoje optužnice na internet stranici, neka tužilaštva – poput kantonalnih u Sarajevu i Tuzli – će vam dostaviti optužnice na upit, dok Tužilaštvo BiH odbija da to učini.

Ovakva različita praksa dovodi i do problema u medijskom praćenju – obzirom da novinari nemaju sve informacije stalno dostupne, kako bi u svakodnevnom praćenju suđenja mogli provjeriti određene navode iz optužnice.

Slična je situacija sa sudovima, od kojih neki, poput Suda BiH, objavljuju neanonimizirane presude za predmete korupcije ili ratnog zločina, dok drugi anonimiziraju sve svoje presude, a prvostepeni sudovi odbijaju da na bilo koji način objave presude jer ih ne smatraju pravosnažnim.

U odnosu na transparentnost Suda BiH vrijedi napomenuti i problem sa dostavom samo prvih deset minuta audio ili video snimaka sa ročišta. S obzirom da novinari mogu prisustvovati kompletnom toku suđenja – ovakva praksa dostavljanja audio ili video snimka ročišta stavlja u neravno-pravan položaj novinare elektronskih medija, obzirom da nemaju snimke cijelih suđenja i da ne mogu napraviti kvalitetne priloge sa najznačajnijim dijelovima suđenja. Kako su elektronski mediji i dalje dominantni izvor informacija za većinu građana BiH, ovakva činjenica direktno ugrožava pravo javnosti da bude upoznata sa procesuiranjem najznačajnijih postupaka u BiH.

Državni sud je nedavno po prvi put počeo sa online prenosom suđenja, Fadilu Novaliću i drugima, ali je ta praksa prekinuta nakon samo nekoliko ročišta uz objašnjenje da je tehnologija komplikovana i zahtijeva mnogo napora.

Sva ova pitanja o transparentnosti bi trebalo da adresira novi saziv VSTV-a, uz usvajanje novog zakona o ovoj instituciji i vraćanje povjerenja javnosti nakon brojnih afera. Ali trenutno stanje u ovoj pravosudnoj instituciji daleko je od idealnog. Uprkos tome što su disciplinska ročišta protiv sudija i tužilaca u BiH javna i mogu im prisustvovati novinari, na pitanje novinara BIRN-a BiH da nam se dostavi raspored ročišta za naredni period, nedavno su iz VSTV-a naveli kako ne mogu davati takve podatke koji bi sadržavali identitete osoba protiv kojih se postupci vode.

Trenutno je u toku usvajanje Komunikacijske strategije VSTV-a, dokumenta koji bi trebao adresirati brojna pitanja dostupnosti informacija. U skladu sa dosadašnjom praksom, ni rad na ovom dokumentu do sada nije bio transparentan.

A pitanje transparentnosti mora biti u srcu svih razgovora o Zakonu o VSTV ili pravosudnih reformi, zbog visokog nivoa nepovjerenja prema pravosuđu.

(Autor je izvršni direktor i urednik Balkanske istraživačke mreže - BIRN-a BiH)

Proaktivno informisanje neophodno je za jačanje povjerenja u pravosudne institucije

Piše: Nina Hadžihajdarević

Sloboda pristupa informacijama je neophodan uslov svakog demokratskog procesa i predstavlja ustavnu kategoriju koja se pojavljuje ne samo kao samostalno pravo, nego i kao sastavni dio prava na slobodnu izražavanja utvrđenu članom 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Kako bi se osigurao koncept dobre vladavine, pravosudne institucije u Bosni i Hercegovini obavezne su osigurati javnost svog rada na način da pravovremeno informišu javnost o svojim aktivnostima, odgovore na potrebe građana, osiguraju pristupačnost i transparentnost. U tom smislu, zahtjev za uspostavljanje transparentnosti se ne može svesti samo na javnost sudskog postupka, nego i na druge segmente rada pravosuđa, uključujući Visoko sudsko i tužilačko vijeće, sudove i tužilaštva. Ograničenja, u odnosu na navedeno, trebala bi postojati samo onda kada je objavljivanje određenih informacija izričito zabranjeno zakonom.

Preporuke i smjernice

Često se dešava u praksi da sudije, tužioci i novinari ne razumiju potrebe jedni drugih, ali i potrebe javnosti. Tamo gdje novinari žele pružiti što više informacija, u praksi se dešava da sudovi i tužilaštva limitiraju obim dostupnih podataka, najčešće smatrajući da na taj način osiguravaju poštovanje principa pravednog suđenja. Problem dodatno čini težim i uvođenje tehnoloških inovacija koje pojednostavljaju enormno i nekontrolisano širenje informacija putem interneta. S tim u vezi, bilo bi poželjno da mediji ulože dodatne napore, posebno u specijalizaciji i edukaciji o izvještavanju o sudskim postupcima i podizanju nivoa znanja o njihovoj profesionalnosti, odgovornosti i etičnosti. Stoga je veoma bitno poznavanje obima i vrste informacija koje mogu zatražiti i dobiti od pravosudnih institucija.

Komuniciranje sa zainteresovanim stranama izuzetno je važan proces u poboljšanju razumijevanja rada i djelovanja pravosudnih institucija. Na taj način se, bez sumnje, osnažuje vraćanje povjerenja u rad pravosuđa i vladavine prava u Bosni i Hercegovini. Upravo iz tog razloga, pravosudne institucije, posebno tužilaštva, u posljednjih nekoliko godina pokušavaju naći optimalno rješenje za obje strane u smislu dostatnog pružanja informacija, vodeći računa o presumpciji nevinosti optuženog, pravo na pravično suđenje, kao i pravo na privatni i porodični život svih osoba uključenih u postupak. Poduzete su mnoge formalne i neformalne inicijative kako bi se ovaj odnos učinio boljim, te je doneseno i nekoliko važnih preporuka i smjernica Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BIH, ali i unutrašnjih pravilnika i drugih akata, koje danas u praksi primjenjuju mnogi sudovi i tužilaštva u BIH. Osim onih koji regulišu sam odnos pojedine pravosudne institucije sa medijima i načine pružanja informacija, tu su i one koje sugerišu davanje informacija u toku i nakon krivičnog postupka.

Većina tih dokumenata odnosi se na vezu između kategorizacije krivičnih djela u smislu njihove opasnosti za društvo, interesa javnosti da zna detalje o krivičnim djelima i eventualnih ciljeva generalne i specijalne prevencije koja se želi ili treba postići, te nivo dostupnosti podataka o pojedincima optuženim

“Često se dešava da sudije, tužioci i novinari ne razumiju potrebe jedni drugih, ali i potrebe javnosti. Tamo gdje novinari žele pružiti što više informacija, u praksi se dešava da sudovi i tužilaštva limitiraju obim dostupnih podataka, najčešće smatrajući da na taj način osiguravaju poštovanje principa pravednog suđenja”

ili osuđenim za činjenje krivičnih djela. Generalno govoreći, prilikom pružanja informacija svako tužilaštvo vodit će računa da se obim zaštite ličnih podataka u toku postupka veže za fazu postupka u kojoj se informacije daju. Ovakav način regulisanja odnosno problematike je sasvim logičan uzme li se u obzir da se faze postupka smjenjuju hronološki, te samim tim i nivo sumnje da je neko počinio krivično djelo varira i kreće od osnova sumnje, preko osnovane sumnje, do krivnje dokazane van razumne sumnje. Takođe, bitno je napomenuti stepen zaštite podataka koji se kreće od blažeg, kada su u pitanju npr. zvaničnici, javne ličnosti itd., ali i set ličnih podataka koji mogu da zahtijevaju veći stepen zaštite, čak i zabrane pružanja bilo kakvih informacija. Ovo posljednje se posebno odnosi maloljetnike, bilo da su počinioci ili žrtve krivičnog djela.

U skladu sa načelima otvorenosti pravosuđa i prava na pristup informacijama, pravosudne institucije trebaju osigurati pristup potvrđenim optužnicama i presudama u krivičnim predmetima koji se vode protiv punoljetnih osoba. Ukoliko postoje dobri i uvjerljivi razlozi za to, pojedini lični podaci o optuženoj, osuđenoj osobi ili drugim osobama koje se pojavljuju u postupku će biti anonimizirani, što se utvrđuje u svakom pojedinačnom slučaju. Minimum transparentnosti ostvaruje se u predmetima ratnih zločina i drugih krivičnih djela protiv međunarodnog prava koje ne zastarijevaju, u predmetima organizovanog kriminala, koruptivnih krivičnih djela, krivičnih djela protiv službene dužnosti, privrednog kriminala, krivičnih djela za koje se može izreći kazna dugotrajnog zatvora ili kazna zatvora od deset godina, kao i u nekim drugim krivičnim djelima gdje se utvrdi „javni interes“.

Veoma važno je spomenuti i činjenicu da je tehnološki razvoj omogućio direktnu primjenu principa proaktivne transparentnosti javnih institucija, uključujući i pravosudne, te na taj način olakšao građanima, medijima i drugim zainteresovanim stranama pristup informacijama putem njihovih web stranica. Mnoge zemlje, putem Zakona o slobodi pristupa informacijama, nalažu javnim institucijama prokativno objavljivanje informacija od javnog interesa. Zakoni o pristupu informacijama na svim nivoima u Bosni i Hercegovini uopće ne propisuju proaktivnu transparentnost, nego se informacije najčešće dobivaju putem zahtjeva. Ovakvo stanje nam govori o zastarjelosti zakona i njihovoj neprilagođenosti savremenim digitalnim trendovima. Stoga, na neki način, unutarjni pravilnici, smjernice, strategije i drugi dokumenti u pojedinim pravosudnim institucijama, pokušavaju nadoknaditi manjkavosti Zakona o slobodi pristupa informacijama i olakšati pristup informacijama građanima.

Edukacija javnosti, medija i građana

Osim informacija koje bi beskompromisno trebale biti dostupne javnosti, poput informacija o javnim nabavkama, strateškim dokumentima, operativnim informacijama, organizacijskim informacijama i informacijama o slobodi pristupa informacijama, itd., proaktivna transparentnost pravosudnih institucija trebala bi se ogledati i u dostupnosti informacija koje nisu predmet izuzetaka, odnosno onih čija objava neće biti na štetu drugih legitimnih interesa. Proaktivno informisanje je neophodno kada se želi postići određena korist, kao što je jačanje povjerenja u pravosudne organe, prevencija činjenja krivičnih djela i sl., ili u slučajevima za koje javnost pokazuje najveći interes, odnosno koji su čest predmet zahtjeva za slobodu pristupa informacijama, što je i generalna preporuka Vijeća Evrope.

U cilju jačanja transparentnosti i vraćanja povjerenja u rad pravosuđa u Bosni i Hercegovini, pravosudne institucije se moraju zalagati za otvoreno, istinito i objektivno informisanje o svom radu, pri tome vodeći računa o presumpciji nevinosti optuženog, pravu na pravično suđenje, kao i pravu na privatni i porodični život svih osoba koje su uključene u postupak. U tom procesu neophodno je vršiti kontinuirano educiranje javnosti, medija i građana o ulozi sudova i tužilaštava u izvršenju pravde, te time poticati širu društvenu interakciju u provođenju zakona. S druge strane, zadatak novinara je da kontinuirano prolaze kroz specijalističke obuke o izvještavanju o radu pravosudnih institucija. Mediji igraju veoma važnu ulogu u demokratskom društvu, posebno u odnosu na pravosudni sistem,

jer percepcija građana o kvalitetu rada i funkcionisanju pravosudnih institucija umnogome ovisi o načinu njihovog izvještavanja.

(Autorica je stručna savjetnica za odnose s javnošću u Federalnom tužilaštvu FBiH)

Tužilaštva i sudovi - na usluzi javnosti ili rukovodstvu institucija?

Piše: Faruk Durmišević

“Najteži teret dobijanja informacija, odnosno odgovora na novinarske upite za mene je bio iz Tužilaštva BiH. „Bez komentara“ je najčešći odgovor iz navedene pravosudne institucije koji smo dobijali od portparola Borisa Grubešića”

Treći stub vlasti sam po sebi u svakoj uređenoj državi predstavlja najvažniji faktor u društvu jer je zapravo korektiv izvršnoj i zakonodavnoj vlasti - pred zakonom su svi jednaki, ili bi to tako trebalo biti. Uz medije, pravosuđe trebalo bi činiti sjajan tim u otkrivanju mnogih anomalija, pojava odnosno sumnji u izvršenje raznih krivičnih djela koja se potom trebaju dokazati, a sud na kraju dati i konačnu riječ. Kada se ovako poslože stvari sve to zvuči lijepo, idealno, ali u praksi sama realizacija „zaštopa“ na prvoj stepenici. Ta prva stepenica je komunikacija između medija, odnosno novinara koji predstavljaju medijsku kuću za koju rade i službenika za informisanje koji predstavljaju pravosudne institucije.

U više od pet godina novinarskog rada, najvećim dijelom za televizijski informativni program, suočio sam se sa mnoštvom glasnogovornika/portparola koji su i sami do unazad koju godinu bili u istoj, novinarskoj, ulozi kao i ja. Pravosudne teme, hapšenja i crna hronika segmenti su informativnog programa koji, pored političara i njihovih postupaka, najviše interesuju javnost. Još ako to dvoje sastavimo u jednu cjelinu, pa ti političari postanu dio pravosudnih tema ili crne hronike, e tada su svi reflektori usmjereni na te teme. Dostupnost, odnosno pravovremena informacija je ključna jer ukoliko dođe do plasiranja lažne ili vijesti koja je zapravo poluinformacija, tu dolazimo do dezavuiranja javnosti i neprofesionalizma novinara, što se često dešava, pogotovo u online sferi u želji za klikovima i što većom posjećenošću portala.

Najteži teret dobijanja informacija, odnosno odgovora na novinarske upite za mene je bio iz Tužilaštva BiH. „Bez komentara“ je najčešći odgovor iz navedene pravosudne institucije koji smo dobijali od portparola Borisa Grubešića, o čemu su i kolege novinari pisali, pa izdvajam ono što je na mene ostavilo najveći utisak. Naime, u martu 2019. godine novinari su umjesto „žurnih“ mailova o nekim konkretnim akcijama Tužilaštva, dobijali „žurne“ mailove o aktivnostima još aktuelne glavne tužiteljice Tužilaštva BiH Gordane Tadić, pa je Veldin Čustović, urednik emisije „Slučajevi X“ Grubešiću, ali i Tadić, poslao jasnu poruku:

„Borise, nadam se, a vjerujem da se nadaju i sve moje kolege novinari, da ćeš jednom u svojoj karijeri nama „novinarima“ poslati video, foto konkretnih „akcija“ koje su u interesu javnosti ili barem lokacije gdje se te akcije izvode kako bi djelimično doprinio našem profesionalnom izvještavanju.“

Međutim, stanje se nikad zapravo nije promijenilo i poboljšalo, samo je „žurno“ postalo kada tužiteljica Tadić posumnja da je na nju neko pokušao izvršiti atentat na putu ka Tuzli, a ona se obrati javnosti najčešće kada podnosi izvještaj o radu Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH. Konkretnih i jasnih odgovora, naročito na kritike o radu Tužilaštva BiH, i dalje nema.

U javnosti je ostao upamćen i imao odjeka i protest BH novinara povodom toga kako je glavna tužiteljica Tadić iskoristila službene komunikacijske kanale Tužilaštva BiH kako bi medijima zaprijetila svojim privatnim tužbama za klevetu. Da Tužilaštvo BiH i njihov portparol Boris Grubešić znaju i pozitivno iznenaditi, novinari su se uvjerali kada je Grubešić znao

sići ispred zgrade pravosudnih institucija u Sarajevu pred novinare i prokomentarisati presude za ratne zločince. Inače, isključiva praksa su bili video uratci koje je Grubešić sam snimao i slao medijima.

Sud BiH je u ovom pitanju izuzetno ograničen kroz njihov PIOS. Pošaljete mail, dobijete odgovor, a svaku presudu dobijete mailom u skraćenoj verziji.

Na nižim kantonalnim pravosudnim nivoima, dva tužilaštva koja su najzastupljenija u medijima su ona u Kantonu Sarajevo i Tuzlanskom kantonu. Posebno treba istaći rad portparola tužilaštva u Tuzlanskom kantonu Admira Arnautovića, ali i tamošnjeg glavnog tužioca Tomislava Ljubića. Dostupni, jasni, koncizni i po pitanju osjetljivih predmeta znali su da organizuju konferencije za medije gdje bi predstavili činjenični opis optužnice, naravno u mjeri koja ne ugrožava sudski postupak, a sve sa ciljem informisanja javnosti. Ni Ljubić nije bježao od neugodnih pitanja, naročito prilikom njegovog imenovanja za drugi mandat kada je tadašnje rukovodstvo VSTV-a BiH na čelu sa Milanom Tegeltijom bilo izuzetno podijeljeno oko tog imenovanja. Što se tiče sarajevskog Kantonalnog tužilaštva, Azra Bavčić, koja je baš kao i Boris Grubešić došla iz medijskog svijeta, zapravo je Grubešićeva suprotnost. U komunikaciji sa Bavčić nerijetko mi se znalo desiti da koliko god to bio formalni odgovor, makar sam ga imao u odnosu na ranije pomenuti odgovor iz Tužilaštva BiH „bez komentara“. O odnosu koji Bavčić ima prema novinarima ilustrativno govori i to da je zajedno sa portparolom Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo Mirzom Hadžiabdićem formirala Viber kanal za komuniciranje sa novinarima, što pripadnicima sedme sile znatno olakšava posao, pogotovo kada su u pitanju neke akcije, nove informacije i optužnice, a uz pripadnike Federalne uprave policije informacije lakše dolaze kako do novinara, tako i do javnosti. Moja jedina zamjerka je što Sabina Saralija, aktuelna glavna tužiteljica Tužilaštva Kantona Sarajevo u većoj mjeri ne komunicira sa javnošću, ali nadam se da će se nakon prestanka pandemije koronavirusa to popraviti nekom većom konferencijom za medije.

U konačnici, novinari i predstavnici trećeg stuba vlasti, bili oni pravosudni zvaničnici ili službenici za informisanje javnosti, moraju biti na istom zadatku. Oni koji rade u službama za informisanje u pravosuđu, a pogotovo oni koji su nekada radili kao novinari, trebali bi znati da interne i operativne aktivnosti tužilaštava koje spadaju u dnevni izvještaj o radu njihovog nadređenog nikako ne mogu biti kategorija „hitno“ ili „žurno“ za objavu u medijima. Na kraju, važno je napomenuti i da novinari ne trebaju otkrivati svoje izvore informacija i zbog onoga što objave biti saslušavani u tužilaštvima gdje se na njih vrši pritisak da otkriju izvor, niti biti „meta“ pravosudnih organa zbog toga što su posredstvom svojih izvora otkrili neko krivično djelo ili opravdanu sumnju u počinjenje krivičnog djela.

(Autor je novinar platforme Istinomjer.ba i bivši novinar FTV)

Pristup informacijama pod kontrolom sudova i tužilaštava u Bosni i Hercegovini

Piše: Irhad Bilić

Informisanje javnosti o postupcima koji se vode pred sudovima i tužilaštvima u Bosni i Hercegovini posljednjih je godina eksponencijalno raslo do mjere da je to danas ultimativno najzastupljenija tema u medijskom prostoru. Naslovnice printanih medija i uvodne špice televizijskih emisija obiluju izvještavanjem o krivičnim postupcima, a neki portali su posvema posvećeni samo tome. Na koji način, na osnovu čega, s kojim pravima i u kojoj mjeri novinari i mediji ostvaruju pristup informacijama pod kontrolom sudova i tužilaštava, ponovo je u žiži interesovanja otkako je objavljen prednacrt revidiranog Zakona o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini.

Pristup informacijama pod kontrolom institucija vlasti u Bosni i Hercegovini uređen je jednim (okvirnim) državnim i s dva zakona na nižim nivoima. Sudovi i tužilaštva, iako se po svojoj prirodi razlikuju od svih drugih institucija, nisu prepoznati kao posebna kategorija. To je posljedica prethodnog pravnog sistema, gdje je izvršna vlast bila u centru zbivanja, pa se odijeljenost sudske grane vlasti još ne percipira i ne realizuje na adekvatan način shodno demokratskim principima, napose vladavini prava. Dakle, sudovi i tužilaštva su izjednačeni sa ostalim institucijama kad je u pitanju pristup informacijama, iako je kvalitet informacija bitno drugačiji od druge dvije (političke) grane vlasti. U novom zakonu bi se morala uvažiti ova bitna odrednica, a i novinari i mediji bi trebali voditi računa o tome i pod odredbama važećeg zakona.

„Zatvorenost“ institucija i medijske zloupotrebe

Kvalitet informacija bitno opredjeljuje mogućnost pristupa njima. Sudovi i tužilaštva vode postupke koji se tiču tačno određenih osoba, ostvarivanje njihovih nadležnosti najzornije intrudira u subjektivna ljudska prava i slobode, odnosno zadire se u pravo i slobodu tačno određene ličnosti. To ujedno opredjeljuje mogućnost suda ili tužilaštva u različitim postupcima i u različitim fazama nekog postupka da podijeli s javnošću određene informacije. Novinari i mediji često zanemaruju ograničenja koja imaju sudovi i tužilaštva. Zbog tog smo sve češće svjedoci pribavljanja informacija i njihovog objavljivanja mimo zakonom propisane procedure. Ulogu u toj tendenciji imaju i sudovi i tužilaštva, koji zbog nedovoljne recepcije Zakona o slobodi pristupa informacijama u praksi, niskog stepena shvatanja da su informacije pod njihovom kontrolom zapravo javno dobro, posljedično dovode do „zatvorenosti“ institucije. To je potpuno nedemokratski i suprotno proklamovanoj obavezi iz Zakona koji su obavezni provoditi. Takva praksa mora postati stvar prošlosti.

I novinari i mediji dovode do „zatvorenosti“ institucije – zloupotrebom pribavljenih informacija na način da se prikazuje suprotno od onog što je objavljeno, s ciljem proizvođenja određenog javnog mnijenja, a ne informisanja javnosti koje treba izgraditi svoj sud o činjenicama. Ta retrogradna tendencija danas je poprimila toliki zamah da se izjave prezentuju potpuno suprotno od onog što je kazano. Etički i profesionalni standardi kao da ne postoje, a prava drugih (onih koji su u nekom sudskom postupku o kojem se izvještava) kao da se žele namjerno prekršiti. Imamo stalnu tendenciju s jedne strane da se unaprijed neko osuđuje i s druge strane unaprijed oslobađa, ovisno o preferenciji novinara i medija. To je potpuno suprotno svim mogućim standardima, a pogotovo što se dolazi do situacije da je sudnica preseljena u medijski prostor, novinari uzimaju ulogu sudije, a presuda je napisana i prije samog suda. Takva novinarska praksa u kratkom roku mora prestati.

Prethodno navedeno predstavlja zorno kršenje presumpcije nevinosti, zbog čega se vrlo vjerovatno može očekivati odgovornost države Bosne i Hercegovine pred Evropskim sudom za ljudska prava iz Strazbura. Prve takve presude pred tim sudom donesene su prije 30, 50 i više godina.

Zakon postavlja informaciju pod kontrolom sudova i tužilaštava kao javno dobro. Takva afirmacija zapravo znači da sve što se dešava pri ost-

“Kad je u pitanju krivični postupak, i sudovi i tužilaštva imaju različite mogućnosti pri objavljivanju informacija, ovisno o fazi postupka. I dok je faza istrage osjetljiva, pa tužilaštva imaju prilično uzak opseg mogućnosti objavljivanja informacije, dotle procesne radnje koje se poduzimaju pred sudom omogućavaju sudovima objavljivanje takvih informacija”

varivanju nadležnosti predstavlja činjenice koje javnost ima pravo da zna i institucije su dužne na najlakši mogući način obezbijediti informisanje javnosti o njima. Međutim, to nije apsolutno i podliježe izuzecima. Tako, Zakon prepoznaje tri vrste izuzetaka: u vezi s funkcijama javnih organa, komercijalne interese treće strane i zaštitu privatnosti. Dakle, Zakon uspostavlja i limite od apsolutne mogućnosti pristupa svim informacijama pod kontrolom sudova i tužilaštava, koji moraju biti ispitani u svakom konkretnom slučaju. Posljedično tome, sudovi i tužilaštva ne moraju odobriti pristup informacijama ukoliko bi u tom trenutku (op. a.) otkrivanje informacije potpalo pod neki od pobrojanih izuzetaka. No, Zakon i tu dalje balansira pa uvodi test javnog interesa, koji je institucija dužna provesti. U svojoj suštini on znači da iako je neka informacija izuzetak od objavljivanja, može biti objavljena ako je interes javnosti toliko visok da je šteta manja od koristi koju javnost ima saznanjem te informacije. No, u praksi sudova i tužilaštava, javni interes će rijetko prevagnuti, jer su u pitanju složena pitanja koja direktno zadiru u subjektivna ljudska prava tačno određenog pojedinca. Javni interes će češće prevagnuti u političkim stvarima kod izvršne i zakonodavne vlasti. Utoliko, kvalitet informacije opredjeljuje njenu dostupnost – opće, kolektivne, zajedničke stvari od interesa društvene zajednice imaju veći stepen dostupnosti od posebnih, pojedinačnih, subjektivnih i koje pritom zadiru u ljudska prava i slobode tačno određenog pojedinca.

Stoga, ne treba naprečac donositi sud o „zatvorenosti“ sudova i tužilaštava i on se mora ispitivati od institucije do institucije i od slučaja do slučaja

– za šta je neophodna detaljna, nepristrasna i sveobuhvatna analiza, nasuprot toliko optovanim floskulama „nisam zadovoljan radom pravosuđa“.

Informacije pod kontrolom sudova i tužilaštava također se razlikuju. Tužilaštva su isključivo nadležna za krivične postupke, dok sudovi imaju parnične, vanparnične, krivične postupke, upravne sporove, prekršaje itd. Fokus u Bosni i Hercegovini su krivični postupci, čije izvještavanje privlači „klikove“ – što je nekad bio tiraž ili broj gledalaca, danas su to „klikovi“ mjereni algoritamski brojčano. Iako bi, recimo, privrednici imali puno više koristi od izvještavanja o postupcima npr. javnih nabavki, procedurama, praksama, to nije u fokusu. Ili kazano novim kategorijalnim aparatom – ne privlači klikove.

Važna distinkcija između informacija o krivičnim i parničnim

postupcima, koju novinari i mediji prilikom podnošenja zahtjeva za pristup informacijama redovno zaboravljaju, jeste da se krivični postupak vodi u javnom interesu pa su te informacije načelno u većem stepenu raspoložive za objavu od onih o parničnim postupcima. Parnica se vodi u privatnom interesu, uključuje imovinske interese, odnosno kako to Zakon u članu 7. normira – povjerljive komercijalne interese. Utoliko, sudovi utvrđuju izuzetak iz tog člana i provode proceduru pribavljanja saglasnosti parničnih stranaka, što može potrajati, a novinarima i medijima se redovno žuri. Slijedom navedenog, uputno je informacije o parničnim postupcima tražiti od parničnih stranaka ukoliko je vrijeme bitna odrednica za objavu informacije. Isti izuzetak iz člana 7. važi i kad je parnična stranka država, odnosno njeni niži nivoi, bez obzira što je budžet javna stvar.

Informacije iz krivičnog postupka

Kad je u pitanju krivični postupak, i sudovi i tužilaštva imaju različite mogućnosti pri objavljivanju informacija, ovisno o fazi postupka. I dok je faza istrage osjetljiva, pa tužilaštva imaju prilično uzak opseg mogućnosti objavljivanja informacije, dotle procesne radnje koje se poduzimaju pred sudom, kao što su pritvor, jemstvo i drugo, omogućavaju sudovima objavljivanje takvih informacija. No i tu se susreću određene retrogradne tendencije u pribavljanju informacija i izvještavanju. Recimo, saslušanje svjedoka i detalji iz izvjava datih u istrazi, kad još uvijek nemamo više stepene sumnje u krivicu osumnjičenog, na „neobične“ načine dopijevaju u javnost preko medija. Ne postoji zakonski osnov za objavljivanje takvih informacija, pride što samo tužilac i tužilačko osoblje posjeduje takve informacije, ne preostaje drugi zaključak već da se preko novinara i medija u javnosti želi izgraditi mnijenje o krivici a ne pred sudom, čime se na najzorniji način krši presumpcija nevinosti, načelo tajnosti istrage i brojni drugi standardi krivičnog postupka. S druge strane, sudovi ne mogu objaviti informaciju o donesenoj sudskoj odluci sve dok ne zaprimu povratnicu da je osumnjičeni zaprimio pisani otpravak odluke, jer ne može stranka u postupku saznati odluku iz medija. A ako uzmemo da je pritvorska jedinica udaljena i da recimo tužilaštvo prvo zaprimi odluku, a onda objavi tu informaciju kao svoju, onda opet imamo razvijanje retrogradnih tendencija.

Svaka naredna faza krivičnog postupka ima određena specifična pravila. Tako recimo u fazi optuženja, često se susreću pitanja novinara i medija o donesenoj odluci o optužnici, tačnije da li je potvrđena, prije objave službenog saopštenja sudova. Naravno, nemaju svi sudovi razvijene prakse javnog informisanja, ali ubilježeno je da mediji dovoljno ne poznaju procesna pravila, ograničenja po Zakonu o slobodi pristupa informacijama, prava drugih itd.

Pristup informacijama pod kontrolom sudova i tužilaštava i izvještavanje o sudskim i tužilačkim postupcima predstavljeno u ovom tekstu dotiče samo određene segmente tog složenog sistema i visoko interesantnog društvenog procesa. Polazišne osnove za izgradnju funkcionalnog sistema su kvalitetan zakon, njegova pravilna recepcija u institucijama, poštovanje i razumijevanje novinara i medija, te razvijanje stabilne prakse na obje strane, u skladu sa standardima koje su dosegla razvijena demokratska društva, etičkim uzusima i profesionalnim regulama. Način na koji ćemo to postići je: a) identifikacija (dobre prakse i retrogradne tendencije), b)

komunikacija (pojedinačna, proaktivna i društvena kroz konferencije i stručne skupove) i c) edukacija, na bazi prednjih iskustava.

Impressum

Udruženje/udruga BH Novinari

Kralja Tvrtka 5/5, Sarajevo, BiH

Tel: +387 33 223 818;

Fax: + 387 33 255 600

E-mail: bhnovinari@bhnovinari.ba;

Web: www.bhnovinari.ba

Redakcijski kolegij biltena

Faruk Kajtaž

Siniša Vukelić

Borislav Vukojević

Bedrana Kaletović

Amer Tikveša

Urednik

Maja Radević

(Autor je pravni savjetnik u Kabinetu predsjednika Suda BiH)